

1. prípravná etapa
2. etapa oboznamovania žiakov s novým učivom
3. etapa osvojovania, upevňovania a prehľbovania učiva
4. etapa kontroly a hodnotenia.

Jednotlivé etapy vyučovacieho procesu plnia špecifické didaktické funkcie. Aj keď majú obvykle v jednej vyučovacej jednotke rovnaký obsah, líšia sa vo svojich úlohách a cieľoch. Z toho vyplýva aj istá rozdielnosť v používaní vyučovacích metód. Zameriame sa hlavne na druhú a tretiu etapu vyučovacieho procesu.

V etape oboznamovania žiakov s novým učivom sa u žiakov vytvárajú nové predstavy a pojmy, pričom zdrojom informácií je obvyčajne majster odbornej výchovy. Vo svojej práci používa najmä nasledovné vyučovacie metódy: vysvetľovanie, rozhovor, opis, predvádzanie, práca s literatúrou. Pritom žiaci uplatňujú metódu pozorovania.

V etape osvojovania, upevňovania a prehľbovania učiva sa do popredia dostáva učebná činnosť žiakov. Ťažiskovými vyučovacími metódami sú praktické metódy, hlavne metóda cvičenia a produktívna práca žiakov. Majster používa metódu pozorovania, v prípade potreby predvádzanie, opis, rozhovor. Na vyhodnotenie priebehu a výsledkov vyučovacieho procesu používa diagnostické metódy.

8 KONTROLA PRIEBEHU A VÝSLEDKOV VYUČOVACIEHO PROCESU V ODBORNOM VÝCVIKU A HODNOTENIE

Aby mohol majster odbornej výchovy úspešne organizovať, riadiť a regulovať vyučovací proces v odbornom výcviku, musí o jeho priebehu a výsledkoch získavať určité informácie. K tomu mu slúžia metódy kontroly a hodnotenia.

Hodnotenie je trvalou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu a dôležitým prostriedkom pre splnenie výchovno-vzdelávacích úloh školy (Hudecová, 1992). Využíva ho majster odbornej výchovy na to, aby si overil či je jeho pedagogická práca správna a účinná. Hodnotením vo všeobecnom zmysle slova rozumieme porovnanie priebehu a výsledkov činnosti so stanovenými kritériami.

V procese prípravy žiakov na budúcu profesiu sa zameriavame hlavne na nasledovné kritériá:

1. **spôsob osvojovania si poznatkov, zručností a návykov** v odbornom výcviku, konečnú úroveň pripravenosti žiakov v jednotlivých témach, súborných prácach a zložitých pracovných činnostiach. To predpokladá hodnotiť nielen poznatky, zručnosti a návyky samotné, ale aj schopnosť žiaka tvorivo ich využívať pri plnení výrobných úloh. Významným ukazovateľom je aj samostatnosť a iniciatíva žiakov, ochota plniť zadané úlohy, dodržiavanie pracovnej a technologickej disciplíny, dodržiavanie zásad bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Toto hodnotiace kritérium má rozhodujúci význam v celom priebehu výchovno-vzdelávacieho procesu, no najmä v prípravnom období. Podklady pre hodnotenie získavame na základe pozorovania učebnej činnosti žiakov v celom jej priebehu a na základe hodnotenia výsledkov práce žiakov (výrobkov). Pri hodnotení výrobkov musia žiaci už na začiatku práce poznať kritériá hodnotenia. Z charakteru vyučovacieho procesu v odbornom výcviku, v ktorom sa spája poznávací proces žiakov s produktívnou prácou vyplýva, že pre hodnotenie jeho výsledkov je rozhodujúca najmä kvalita vykonanej práce a čas potrebný na prácu;

2. **kvalita práce** má rovnaký význam na začiatku ako aj na konci učebnej doby. Pri hodnotení výrobku sa v nej odráža presnosť, funkčnosť, celkový vzhľad, ako aj ostatné požiadavky dané výrobnou dokumentáciou;

3. **čas potrebný na vyhotovenie výrobku** (plnenie výkonových noriem) nadobúda na význame ku koncu prípravného obdobia a v období odborného rozvoja. Na začiatku osvojovania si zručností a návykov ide skôr o kvalitu práce a správne osvojenie si pracovných operácií. Časový faktor plní funkciu orientačnú, no nie je rozhodujúci pre hodnotenie výsledkov.

V období odborného rozvoja sú ukazovatele kvality a plnenie výkonových noriem rozhodujúce.

V hodnotení žiakov v odbornom výcviku využívame najrozmanitejšie formy, ústnym skúšaním počínajúc, cez grafické skúšky až po praktické skúšky spojené s hodnotením výrobkov. Samozrejme, že ťažisko spočíva v praktických skúškach. Z hľadiska časového zaradenia skúšania do vyučovacieho procesu kladieme najväčší dôraz na priebežné hodnotenie v priebehu učebného dňa, po prebratí jednotlivých tém a tematických celkov. Tieto hodnotenia môžeme operatívne využiť pre reguláciu priebehu vyučovacieho procesu. Majú veľký význam pre majstra odbornej výchovy, aj pre žiakov.

Ak vyjadrujeme výsledky hodnotenia klasifikačným stupňom (známkou), hovoríme o **klasifikácii**. Zásady takehoto hodnotenia sú upravené klasifikačným poriadkom.

Hodnotenie a klasifikácia sú súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. Ich cieľom je vyjadriť príslušným klasifikačným stupňom vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré si žiaci osvojili. Objektívnym hodnotením sa zvyšuje záujem žiakov o dopĺňovanie a upevňovanie získaných vedomostí. Klasifikácia prospechu musí tiež prispieť k formovaniu morálneho profilu, preto je pri nej potrebné prihliadnuť aj na ich prístup k výchovno-vzdelávaciemu procesu, na ich aktivitu a na to, či sa rozvíja ich schopnosť samostatne myslieť, alebo či vedia získané vedomosti, zručnosti a návyky uplatňovať len mechanicky. Klasifikácia prospechu má vzbudzovať kladný vzťah žiakov k vyučovaniu a zvolenému odboru.

Pri hodnotení prospechu vychádza vyučujúci z výsledkov skúšania a z ďalších poznatkov o žiakovi. Pri skúšaní postupuje najmä podľa týchto zásad:

1. obsah a rozsah ústnych, písomných a praktických skúšok a spôsob skúšania musí zodpovedať prebratému učivu určenému učebnými osnovami;
2. ústne a iné skúšanie sa zaraďuje do vyučovacích dní sústavne počas celého klasifikačného obdobia;
3. písomné skúšanie, ak ho predpisujú učebné osnovy, treba rozvrhnúť rovnomerne na celý školský rok.

Prospech žiaka sa posudzuje podľa týchto hľadísk:

1. stupeň osvojenia a istoty, s ktorou žiak ovláda učivo;
2. schopnosť samostatne logicky myslieť, osvojenie si metód myslenia charakteristických pre príslušný odbor;
3. schopnosť aplikácie získaných vedomostí a zručností pri riešení nových úloh;
4. samostatnosť, aktivita a iniciatívnosť pri riešení úloh, sústavnosť a svedomitosť v práci;
5. úroveň vyjadrovania.

Pri klasifikácii odborného výcviku sa v súlade s požiadavkami učebných osnov a vzdelávacích štandardov hodnotí:

- a) vzťah k práci, k pracovnému kolektívu a k praktickým činnostiam;

- b) osvojenie praktických zručností a návykov, zvládnutie spôsobov práce;
- c) využitie teoretických vedomostí v praktických činnostiach;
- d) aktivita, samostatnosť, tvorivosť, iniciatíva v praktických činnostiach;
- e) kvalita výsledkov činností;
- f) organizácia vlastnej práce a pracoviska, udržiavanie poriadku na pracovisku;
- g) dodržiavanie predpisov o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a starostlivosť o životné prostredie;
- h) dodržanie stanovených termínov;
- i) hospodárne využívanie surovín, materiálov, energie, prekonávanie prekážok v práci;
- j) obsluha a údržba výrobných alebo laboratórných zariadení a pomôcok, nástrojov, náradia a meradiel.

Výchovno-vzdelávacie výsledky na odbornom výcviku sa klasifikujú na základe Metodického usmernenia č. 15/2006-r (2006) podľa tejto stupnice:

Stupeň 1 (výborný)

Žiak sústavne prejavuje kladný vzťah k práci, k pracovnému kolektívu a k praktickým činnostiam. Pohotovo, samostatne a tvorivo využíva získané teoretické poznatky pri praktickej činnosti. Praktické činnosti vykonáva pohotovo, samostatne uplatňuje získané zručnosti a návyky. Bezpečne ovláda postupy a spôsoby práce, dopúšťa sa len menších chýb, výsledky jeho práce sú bez závažných nedostatkov. Účelne si organizuje vlastnú prácu, udržiava pracovisko v poriadku. Uvedomele dodržiava predpisy o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a aktívne sa stará o životné prostredie. Hospodárne využíva suroviny, materiál a energiu. Vzorne obsluhuje a udržiava výrobné alebo laboratórne zariadenia a pomôcky. Aktívne prekonáva vyskytujúce sa prekážky.

Stupeň 2 (chválitebný)

Žiak prejavuje kladný vzťah k práci, k pracovnému kolektívu a k praktickým činnostiam. Samostatne, ale menej tvorivo a s menšou istotou využíva získané teoretické poznatky pri praktických činnostiach. Praktické činnosti vykonáva samostatne, v postupoch a spôsoboch práce sa nevyskytujú podstatné chyby. Výsledky jeho práce majú drobné nedostatky. Účelne si organizuje vlastnú prácu,

pracovisko udržiava v poriadku. Uvedomele dodržiava predpisy o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a stará sa o životné prostredie. Pri hospodárnom využívaní surovín, materiálu a energie robí malé chyby. Obsluhu a údržbu výrobných alebo laboratórnych zariadení a pomôcok robí s drobnými nedostatkami. Prekážky v práci prekonáva s občasnou pomocou.

Stupeň 3 (dobrý)

Žiak prejavuje vzťah k práci, k pracovnému kolektívu a k praktickým činnostiam s menšími výkyvmi. S pomocou učiteľa uplatňuje získané teoretické poznatky pri praktickej činnosti. V praktickej činnosti sa dopúšťa chýb a pri postupoch a spôsoboch práce potrebuje občasnú pomoc učiteľa. Výsledky práce majú nedostatky. Vlastnú prácu organizuje menej účelne, udržiava pracovisko v poriadku. Dodržiava predpisy o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a v malej miere prispieva k tvorbe a ochrane životného prostredia. Na podnety učiteľa je schopný hospodárne využívať suroviny, materiály a energiu. Pri obsluhu a údržbe výrobných zariadení a pomôcok ho musí častejšie podnecovať učiteľ. Prekážky v práci prekonáva s častou pomocou učiteľa.

Stupeň 4 (dostatočný)

Žiak pracuje bez záujmu a vzťahu k práci, k pracovnému kolektívu a k praktickým činnostiam. Získané teoretické poznatky vie využiť len za sústavnej pomoci učiteľa. V praktických činnostiach sa dopúšťa väčších chýb. Pri voľbe postupov a spôsobov práce sústavne potrebuje pomoc učiteľa. Vo výsledkoch práce má závažné nedostatky. Prácu vie organizovať za sústavnej pomoci učiteľa, menej dbá na poriadok na pracovisku. Menej dbá na dodržiavanie predpisov o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci. Porušuje zásady hospodárnosti využívania surovín, materiálu a energie. V obsluhu výrobných zariadení sa dopúšťa závažných nedostatkov. Prekážky v práci prekonáva len s pomocou učiteľa.

Stupeň 5 (nedostatočný)

Žiak nepredstavuje záujem o prácu. Nevie ani s pomocou učiteľa uplatniť získané teoretické poznatky pri praktickej činnosti. V praktických činnostiach má podstatné nedostatky. Nevie postupovať pri práci ani s pomocou učiteľa. Výsledky jeho práce sú nedokončené, neúplné, nepresné, nedosahujú ani predpísané ukazovatele. Prácu na

pracovisku si nevie organizovať, nedbá na poriadok na pracovisku. Neovláda predpisy o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci. Nevyužíva hospodárne suroviny, materiál a energiu. V obsluhu výrobných pomôcok a zariadení má vážne nedostatky.

V záujme skvalitnenia výchovno-vzdelávacej práce a zvýšenia záujmu žiakov o zvolené štúdium si musí každý pedagogický pracovník uvedomiť, že pri určovaní klasifikačného stupňa sa majú výsledky práce žiaka posudzovať objektívne, nesmie sa podliehať žiadnemu vplyvu subjektívnemu ani vonkajšiemu.

9 ORGANIZAČNÉ FORMY VYUČOVANIA V ODBORNOM VÝCVIKU

V literatúre zaoberajúcej sa didaktikou odborného výcviku sa pod pojmom *Organizácia odborného výcviku* všeobecne rozumie plánovité usporiadanie didaktických, personálnych a materiálnych prvkov výchovno-vzdelávacieho procesu, v rámci ktorého je možné také vzájomné ovplyvňovanie jednotlivých prvkov vyučovacieho procesu, ale aj medzi nimi a prvkami iných procesov (napr. pracovného procesu), že sa v príprave na povolanie dosiahne splnenie cieľov odborného výcviku stanovených učebnými osnovami.

Najdôležitejšími činiteľmi vo výchovno-vzdelávacom procese sú majstri odbornej výchovy, žiaci a ďalší výchovní pracovníci, ktorí sa podieľajú na odbornom výcviku (napr. inštruktori, vedúci pracovných kolektívov, kde sú žiaci zaradení), ciele a úlohy, ktoré majú majstri odbornej výchovy a žiaci plniť, obsah výučby stanovený učebnými osnovami. Ďalšími prvkami sú pracovné prostriedky a pracovné predmety, ktoré sú potrebné pre výučbu, ako aj priestory, v ktorých sa výchovno-vzdelávací proces realizuje.

Relatívne stabilné štruktúry, v ktorých pôsobia pedagogickí, resp. iní výchovní pracovníci a žiaci, ktoré sú vyučujúcim a učiacim sa vopred dané ako podmienky výchovy a vzdelávania, alebo ktoré si musia sami vytvoriť označujeme pojmom **organizačné formy vyučovania v odbornom výcviku**.

Pre klasifikáciu organizačných foriem vyučovania v odbornom výcviku zatiaľ nie sú stanovené jednotné kritériá. My si rozdelíme organizačné formy na základe ich posúdenia z nasledujúcich hľadísk:

1. hľadisko kooperatívnych vzťahov medzi majstrom odbornej výchovy a žiakmi a medzi žiakmi navzájom;